

Тема 2.3. Які права людини ми маємо?

У цій темі ви дізнаєтеся про основоположні права та свободи та їхні ключові ознаки. Це дозволить зрозуміти, чому можуть виникати дилеми щодо забезпечення та реалізації прав і свобод людини та як вони вирішуються. Для вдалої участі у дискусіях важливо ознайомитись зі значенням таких понять: основоположні права і свободи людини, класифікація прав людини, майбутнє прав людини.

Ключові здобутки у вивченні теми

Досліджуємо, які права є основоположними та як вони забезпечуються.
Розуміємо, для чого необхідно знати свої права та перспективи й загрози розвитку прав людини у майбутньому.
Діємо, інформуючи учнів школи про права людини.

Модуль 1.

Основоположні права і свободи людини

Усі ми прагнемо щастя. І хоча кожен і кожна з нас розуміє його по-своєму, важко не погодитись, що щаслива людина — це та, яка має можливість задовольняти свої потреби (їжа, житло, сім'я, вільне та цікаве спілкування, успішна робота, здійснення мрій тощо). Можливість реалізовувати свої потреби дають права, що гарантуються міжнародними та національними законодавчими актами. **Але лише мати права недостатньо, необхідно знати свої права.**

Громадянська реклама

Навіщо мені знати свої права?

- ▶ Для уникнення ситуацій їхнього порушення
- ▶ Для можливості захисту
- ▶ Для відновлення порушених прав
- ▶ Для поваги до прав інших людей, які мене оточують
- ▶ Для того, щоб мати високий рівень правової культури

Основні права і свободи людини, визнані на міжнародному рівні, закріплені у Загальній декларації прав людини.

Порівнюємо
і обмінюємося
думками

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ (стислий виклад)

- Складіть список із десяти позицій, які, на вашу думку, необхідні людині для щастя.
- Розгляньте короткий зміст Загальної декларації прав людини. Порівняйте свій перелік прав зі змістом Декларації.
- Чи є закріпленими зазначені вами права в цьому документі?
- Про які права ви дізнались уперше?
- Чи існують ще важливі потреби, які, на вашу думку, не охоплені Загальною декларацією прав людини?

Стаття 1. Право на рівність

Стаття 2. Свобода від дискримінації

Стаття 3. Право на життя, на свободу і на особисту недоторканість

Стаття 4. Свобода від рабства

Стаття 5. Свобода від катувань і поводження, що принижує людську гідність

Стаття 6. Право людини на визнання її правосуб'єктності

Стаття 7. Право на рівність перед законом

Стаття 8. Право на поновлення у правах компетентним судовим органом

Стаття 9. Свобода від безпідставного арешту і вигнання

Стаття 10. Право на справедливе прилюдне слухання справи

Стаття 11. Право особи вважатися невинною, доки винність не буде встановлена

Стаття 12. Свобода від втручання в особисте і сімейне життя, від посягання на недоторканість житла, тайну кореспонденції

Стаття 13. Право вільно залишати і повертатися у країну

Стаття 14. Право шукати притулку від переслідувань в інших країнах

Стаття 15. Право на громадянство й на його зміну

Стаття 16. Право одружуватися і засновувати сім'ю

Стаття 17. Право на володіння майном

Стаття 18. Свобода переконань і релігії

Стаття 19. Свобода думки та інформації

Стаття 20. Право на свободу мирних зборів та асоціацій

Стаття 21. Право брати участь в управлінні і у вільних виборах

Стаття 22. Право на соціальне забезпечення

Стаття 23. Право вільно вибирати роботу і входити до професійних спілок

Стаття 24. Право на відпочинок і дозвілля

Стаття 25. Право на відповідний життєвий рівень

Стаття 26. Право на освіту

Стаття 27. Право на участь у культурному житті громади

Стаття 28. Право на соціальний і міжнародний порядок, при якому права будуть здійснюватись

Стаття 29. Суспільні обов'язки людини важливі для вільного і повноцінного розвитку

Стаття 30. Свобода від втручання держави, групи осіб або окремих осіб у викладені вище права

Модуль 2.

Класифікація прав людини

■ **Права людини** — це визнані світовим співтовариством блага й умови життя, яких може домогтися особа від держави і суспільства, в яких вона живе, та забезпечення яких реальне в умовах досягнутого людством прогресу.

Досліджуємо
та обговорюємо

Можна виділити три ключові **ознаки прав людини**:

- По-перше, права людини — це не просто певні можливості людини, необхідні для її існування і розвитку, а блага, яких може домогтися особа від держави.
- По-друге, ці блага мають бути визнані світовим співтовариством (закріплені у міжнародних договорах, рішеннях міжнародних судових органів тощо).
- По-третє, забезпечення цих благ має бути реальним. Не може бути визнане юридичним правом людини домагання, яке об'єктивно неможливо задовольнити.

■ *Ознайомтеся з результатами загальнонаціонального дослідження «Що українці знають і думають про права людини».*

■ *Які категорії прав стали для українського суспільства найважливішими у 2017 році? Як це можна пояснити?*

■ *Порівняйте результати дослідження зі своїм переліком прав. Чи є подібності і відмінності?*

■ *Від чого, на вашу думку, залежить пріоритетність та важливість реалізації того чи іншого права для людини?*

ТОП-10 НАЙВАЖЛИВІШИХ ДЛЯ РЕСПОНДЕНТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ (%)⁵

(Джерело: *Що українці знають і думають про права людини: загальнонаціональне дослідження* / [І. Бекешкіна, Т.Печончик, В.Яворський та ін.]; під заг. ред. Т. Печончик. — Київ, 2017. — 308 с.)

Права людини — є основоположними та визначальними для життя та діяльності людини. Їх часто називають **фундаментальними**.

На сьогодні існує багато підходів до класифікації прав людини на основі різних критеріїв, зокрема:

1) залежно **від часу виникнення** — права першого, другого, третього та четвертого покоління;

2) залежно **від того, які потреби та інтереси вони задовольняють** — громадянські (особистісні), політичні, економічні, соціальні, культурні, екологічні права;

3) залежно **від категорій людей, яких ці права стосуються** — права жінок, права дітей, права осіб з інвалідністю тощо;

4) залежно **від того, чи стосуються вони окремих людей чи співтовариств** — індивідуальні і колективні права;

Права людини і сьогодні перебувають у процесі розвитку, їхня кількість постійно зростає, а це впливає на їхню класифікацію в майбутньому.

Модуль 3.

Майбутнє прав людини

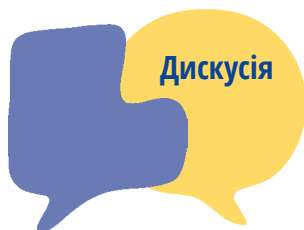
Як було зазначено вище, права людини є результатом тривалого історичного процесу та перебувають у постійному розвитку. Саме тому, що права людини є частиною нашої дійсності і постійно розвиваються, виникають певні проблеми, дилеми, на які немає однозначної відповіді. Інколи вони виникають в площині конфлікту між різними правами людей, наприклад, права на свободу слова та права на приватність, або одними і тими ж правами різних людей.

Якщо права людини перебувають у суперечності з релігійними чи культурними нормами певної спільноти, що тоді робити? Наприклад, чи можна заборонити носити чадру дівчаткам у школах європейських країн? Як ставитися до традиції укладати шлюби за домовленістю між батьками наречених?

Боротьба проти тероризму також викликає суперечності у площині реалізації прав людини. У багатьох країнах посилюється заходи контролю, обмежується свобода пересування. Що вважати правильним? Де має бути межа між приватністю кожного індивіда та безпекою інших?

Однак це не означає, що відповідей немає взагалі. Колись проблема рабства викликала дискусії, а сьогодні право на свободу від рабства визнане основним правом людини.

Коли ми дискутуємо і висловлюємо власні судження щодо суперечливих питань, ми маємо враховувати основні цінності — рівність та людську гідність. Якщо наші дії будь-яким чином принижують людську гідність, це означає, що вони суперечать духу прав людини.

Дискусія

Займи позицію

Подумайте над запитанням: **«Чи можна традиційні культурні цінності ставити вище універсальності прав людини?»**

Займіть позиції в класі відповідно біля табличок «ПОГОДЖУЮСЬ», «НЕ ПОГОДЖУЮСЬ», «НЕ МОЖУ ВИЗНАЧИТИСЬ».

Поясніть свій вибір позиції.

Застосуйте набуті знання та досвід

Складіть перелік необхідної інформації для сайту вашого навчального закладу, яка б дозволила учням, педагогічним працівникам, батькам більше дізнатися про свої права.